

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคพลเมือง
ต่อการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ
THE CITIZEN'S SOCIETAL PROTEST MOVEMENT
TO RECOVER DOISUTHEP FOREST

วินิจ ผาเจริญ¹ และ รุจาตล นันทชารักษ์²

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Winit Pharcharuen¹ and Rujadon Nuntacharuksa²

Maejo University, Thailand^{1,2}

Corresponding Author; Email: winit.phacharuen@gmail.com

*****

บทคัดย่อ

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคพลเมืองต่อการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพเป็นการอ้างความชอบธรรมที่ต้องการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อมที่อาจจะถูกทำลายจากการพัฒนาโครงการของภาครัฐ ดังนั้นจึงเกิดการตื่นตัวจากคนในพื้นที่และขยายไปสู่เครือข่ายภายนอกโดยมีการเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นฐานทรัพยากรอันมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของชาวเชียงใหม่ดังนั้นจึงจัดให้มีการพูดคุย จัดเวที การเสวนาร่วมกับนักวิชาการ และมีการร่วมมือกับเครือข่ายจนเริ่มเกิดรูปแบบการเคลื่อนไหว ต่อสู้ และยุทธวิธีของขบวนการทางสังคม เช่น การขึ้นป้ายคัดค้าน การเรียกร้อง การเดินขบวน การใช้สื่อโซเชียลมีเดีย การยื่นหนังสือคัดค้านต่อหน่วยงานราชการ นอกจากนี้การต่อสู้ยังใช้เรื่องของความเชื่อทางด้านสังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณีมาหนุนเสริมในการเคลื่อนไหว

คำสำคัญ: ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม; ภาคพลเมือง; การทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ

---

* ได้รับบทความ: 25 ตุลาคม 2562; แก้ไขบทความ: 29 มีนาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2563
Received: October 25, 2019; Revised: March 29, 2020; Accepted: March 30, 2020

Abstract

The citizen's Societal Protest movement to recover Doi Suthep forest is legitimate claim to protect the environment that might be affected or are destroyed base on the development of some government projects. There fove, theawakenirg awaken of people in the area lead to extend and join outside networks. It also has the impact to environment which are the important resaurces toliving and way of life of Chiang Mai people.Thus, there has been some discussion, with the academicers., and also the cooperation with networks. They bring about some social movement and protests through some tactics and certain societal method, the use of protest signs, marches, social medig and petitions to government organizations. Moreover the protests ways are social belives, culture and custom which support these protests.

Keywords: Social Protests; Citizen Protests; Recovery of Doi Suthep Forest

บทนำ

กระแสสังคมในปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาระบบนิเวศที่เสื่อมถอย และการขาดความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติทำให้ประชาชนได้หันมาให้ความสนใจกับปัญหาระบบนิเวศโดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งออกซิเจนที่สำคัญที่สุดสำหรับมนุษย์ โดยสาเหตุหลักเกิดจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและการเติบโตของเมืองและเนื่องจากธรรมชาติมีความสามารถในการผลิตที่จำกัด จึงทำให้เกิดส่งผลกระทบต่อในทางลบ เช่น การสูญเสียของทรัพยากร การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลก และการเกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้จะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นโดยเฉพาะบริบทของชุมชนเมือง เนื่องจากระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมจะได้รับผลกระทบจากปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น มลพิษทางอากาศ การจราจร และการใช้พลังงานที่มีปริมาณสูงขึ้น หากชุมชนเมืองไม่มีการวางแผนในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเมือง

เมื่อปี พ.ศ.2556 บนพื้นที่ป่าดอยสุเทพได้มีการดำเนินโครงการสร้างบ้านพักข้าราชการตุลาการ จนมาถึงปี พ.ศ 2559 กลุ่มนักอนุรักษ์และภาคประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ได้พยายามออกมาคัดค้านการก่อสร้างมาโดยตลอด เพราะมองว่าการก่อสร้างบ้านพักบริเวณดังกล่าวไม่เหมาะสมเนื่องจากพื้นที่ป่าเหลือน้อยลง แม้จะมีการยืนยันว่าขอใช้พื้นที่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในปี พ.ศ 2561 ได้เกิดประเด็นวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางถึงกรณีการสร้างบ้านพักบนพื้นที่เชิงดอยสุเทพ ทำให้ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นภาคพลเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ได้รวมกลุ่มกันเพื่อยื่นหนังสือถึง พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ขอให้แก้ไขปัญหา กรณีข้อพิพาทเรื่องการสร้างบ้านพักตุลาการศาลอุทธรณ์ ภาค 5 ซึ่งกำลังก่อสร้างอยู่ที่เชิงดอยสุเทพ เพื่อให้ทำการรื้อบ้านพักทั้งหมดออกเพราะถือเป็นการรุกพื้นที่ป่าสมบูรณ์ แม้จะมีการออกมายืนยันว่าเป็นการขอใช้พื้นที่อย่างถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม และได้มีกระแสการเคลื่อนไหวของภาคพลเมืองออกมาเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง

จากวิกฤตการณ์ของคนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่จึงได้มีการรวมกลุ่ม เพื่อเข้ามาช่วยกันแก้ไขปัญหาและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงเกิดกลุ่มพลเมือง “เชียงใหม่ เขียว สวยหอม” หรือ “เครือข่ายเชียงใหม่เขียว สวย หอม” เกิดจากการรวมตัวของประชาชน องค์กรภาคประชาชน องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ที่ทำงานสิ่งแวดล้อมในประเด็นต่างๆ มาอย่างต่อเนื่อง มีความเห็นร่วมกันว่า เมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤตด้านสภาวะอากาศ ควรแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการจัดการพื้นที่สีเขียวอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้นัดหมายหารือกันเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2552 ณ ห้องประชุมศรีปริยัตยานุรักษ์ วัดสวนดอก และได้มอบหมายให้ภาคีคนฮักเจียงใหม่เป็นองค์กรประสานงานในระยะแรกจนถึงเดือนกันยายน 2552 กระทั่งมีความพร้อมทั้งในด้านยุทธศาสตร์ แผนงาน และบุคลากร จึงได้จัดตั้งเป็นเครือข่ายเชียงใหม่เขียว สวย หอม ในปัจจุบัน โดยมีโครงสร้างการทำงานและคณะกรรมการจากทุกภาคส่วน และมีเครือข่ายที่ร่วมก่อตั้ง คือสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคหนึ่ง สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชมรมจักรยานวันอาทิตย์, ภาคีคนฮักเจียงใหม่, ฝ่ายงานคุณภาพอากาศและเสียงเทศบาลนครเชียงใหม่ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, British Council Chiangmai, เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อากาศ,กลุ่มปางแฟน, ชมรมเพื่อดอยสุเทพ, ชมรมนักสื่อความหมายธรรมชาติ, หน่วยวิจัยการฟื้นฟูป่า ภาควิชาชีววิทยา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, โองเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา, สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงใหม่และชมรมอนุรักษ์ชนกและธรรมชาติล้านนา (บุญเรือง เนียมหอม, 2556)

ฉะนั้นผู้ศึกษามีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคพลเมืองต่อการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพผู้ศึกษาได้ทำการแยกประเด็นเนื้อหาและรายละเอียดไว้ 6 ประเด็น คือ (1) ความหมายของการเคลื่อนไหวของภาคพลเมือง (2) การเคลื่อนไหวของภาคพลเมืองในอดีตของไทย (3) สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของภาคพลเมือง (4) สาเหตุการรวมกลุ่มของภาคพลเมืองในการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพประเด็นที่ 5 รูปแบบการเคลื่อนไหว ต่อสู้ และยุทธวิธีของขบวนการทางสังคม (6) บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประเด็นที่ 1 ความหมายของการเคลื่อนไหวของภาคพลเมือง

การเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นเป็นกรเรียกร้องสันติภาพ สิ่งแวดล้อม สิทธิพลเมือง และสิทธิสตรี สาเหตุหลักมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องของทุนนิยม ทำให้สิทธิและเสรีภาพไม่เท่าเทียมกันในสังคม มีการแบ่งชนชั้นเกิดขึ้นซึ่งนำไปสู่การเรียกร้องประท้วงในสังคมเพื่อให้ตนเองมีสิทธิ เสรีภาพมากขึ้น โดยการเรียกร้องแบบใหม่ไม่ใช้การเรียกร้องต่อรัฐบาล แต่เป็นการเรียกร้องให้ตนเองได้รับสิทธิเท่าเทียมคนอื่น จึงมีขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องโดยประชาชนกลุ่มต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ขบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศสหรัฐอเมริกา ขบวนการสิทธิสตรีในบังคลาเทศและอินเดีย ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของคนพื้นเมืองดั้งเดิม (คนอินเดียน) ในละตินอเมริกา ขบวนการสิทธิของคนรักเพศเดียวกันหรือขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้กินอาหารธรรมชาติอย่างขบวนการมังสวิรัต (ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ, 2545) ตามแนวคิดของพิภพ ธงไชย ที่กล่าวว่า ขบวนการเคลื่อนไหวที่มุ่งสู่สาธารณชนมากกว่าพรรคการเมืองหรือตัวแทนจากพรรคการเมือง และเป็นการเคลื่อนไหวแบบเปิดกว้างที่มุ่งเน้นการเปิดพื้นที่สาธารณะทั้งในระดับประเทศ และระดับสากล (พิภพ ธงไชย, 2546 : 34-35) จึงทำให้เกิดความตื่นตัวเพื่อหาทฤษฎีมาอธิบายกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้นักคิด นักทฤษฎีหันมาให้ความสนใจกับขบวนการเคลื่อนไหวแบบนี้มากขึ้นโดยได้ให้ความหมายแตกต่างกันออกไป ดังนี้

Lyman (1955 : 115) ได้ให้ความหมายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต บรรทัดฐานของสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายไม่เฉพาะการปฏิรูปทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเท่านั้น แต่ยังมุ่งหวังที่จะบรรลุเป้าหมายในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและสิทธิ สำหรับ ซูซีย์ ศุภวงศ์, (2557 : 28) ได้ให้ความหมายของการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่เป็นการรวมตัวของภาคประชาสังคม เป็นการที่ผู้คน สังคม สภาพการณ์ หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนยากแก่การแก้ไข รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการนำไปสู่การก่อจิตสำนึก (Civic Consciousness) ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (Civic group) ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน หรือ ภาคสังคม(ประชาชน)ในลักษณะเป็นทุนร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่าง และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และ นภาพร อติวานิชยพงศ์ (2549 : 2) ได้อธิบายถึง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึงการกระทำรวมหมู่ของกลุ่มคนที่มีเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน เพื่อผลักดันสังคมให้เคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ต้องการ หรือเพื่อตอบสนองข้อเรียกร้องที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มคนที่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การเคลื่อนไหวมีลักษณะต่อเนื่องยาวนานพอสมควรมีการระดมผู้เข้าร่วมที่มีอุดมการณ์หรือเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงสังคมในแนวเดียวกัน สำหรับแนวคิด กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ (2542 : 76-79) ได้กล่าวถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่/ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมในประเด็นเรื่องสิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชน (Civil Disobedience) ที่สร้างความชอบธรรมให้กับการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่/ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคม เพราะ 1) หากไม่มีการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น ก็ใช้สิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชนไม่ได้ และ 2) การแสดงความไม่เชื่อฟังรัฐ การแสดงความไม่เห็นด้วยกับระบบ เป็นเรื่องปกติธรรมดาในระบอบประชาธิปไตย เป็นความชอบธรรมทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่ชอบด้วยกฎหมาย (The Legitimacy Of Illegal Political Action) เป็นการใช้สิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชน เพื่อการสร้าง/เรียกร้องสิทธิใหม่ๆ ที่ถูกเก็บกดปิดกั้นไว้สำหรับแนวคิดของประภาส ปินตบแต่ง (2552 : 138) ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศโลกที่สาม นักทฤษฎีมองว่าเป็นการตอบโต้ของประชาชนอย่างหลากหลายและกว้างขวางต่อวิกฤตการณ์ที่เกิดจากการพัฒนาซึ่งเข้าไปรุกรานวิถีชีวิตชุมชน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต่อสู้เพื่อให้รับรองความแตกต่างหลากหลาย เพื่อให้รับรองสิทธิทางการเมือง สิทธิใน

การปกป้องรูปแบบและวิถีการดำเนินชีวิต สิทธิในอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล สิทธิในการดำรงอยู่ของชุมชน ฯลฯ

จากความหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้กล่าวไว้สรุปได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ คือ ขบวนการเรียกร้องของคนจำนวนหนึ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางที่ตนเองปรารถนาเป็นการกระทำรวมหมู่ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันทางสังคม โดยผู้เข้าร่วมจะถูกกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกและการตื่นตัวเรื่องนั้นๆ ซึ่งมีลักษณะของการผลักดันและเรียกร้อง ในรูปแบบของการเคลื่อนไหวต่อต้าน การแสดงอัตลักษณ์ การปลุกจิตสำนึก โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันว่า การเคลื่อนไหวดังกล่าวจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่ตนปรารถนา และในกระบวนการเคลื่อนไหวนั้นอาจส่งผลกระทบต่อระบบค่านิยมและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ หรือความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและประชาชน

ประเด็นที่ 2 การเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคพลเมืองในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนนั้นเกิดขึ้นไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในปัจจุบันแต่การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนได้มีมาตั้งแต่อดีต ในระยะแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย 2475 – 2519 เป็นยุคที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย คือ แค่การเลือกตั้ง ขณะที่การมีส่วนร่วมรูปแบบอื่น ๆ เกิดขึ้นน้อย และมักเป็นเรื่องของการเมือง การปฏิวัติ รัฐประหาร การประท้วง หรือเดินขบวน

ต่อมาในช่วงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 – 2550 เป็นยุคแรกของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ได้กำหนดเจตนารมณ์เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ปรีกษาหารือ ตัดสินใจ ติดตามตรวจสอบ และถอดถอนนักการเมือง ทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น และประชาชนเรียนรู้ที่จะใช้การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ โดยสันติวิธี

ในปัจจุบันได้มีการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคพลเมืองในลักษณะที่แตกต่างจากการเคลื่อนไหวแบบเดิม ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายดัง ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2542 : 64) กล่าวถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ไม่ใช่ขบวนการเคลื่อนไหวบนฐานของ

ชนชั้นใดเพียงชนชั้นเดียวอย่างขบวนการเคลื่อนไหวในอดีต ไม่ได้เรียกร้องผ่านกลไกทางการเมืองที่ดำรงอยู่ แต่เคลื่อนไหวเรียกร้องด้วยตัวเอง เนื่องจากไม่เชื่อในความเปนตัวแทนของระบบพรรคการเมืองและไม่เชื่อมั่นศรัทธาในความสามารถและความจริงของรัฐเป้าหมายของการเคลื่อนไหวเรียกร้องจึงไม่ได้ต้องการขวงชิงอำนาจรัฐเหมือนกับขบวนการเคลื่อนไหวในอดีต เพียงแต่ต้องการสร้าง “กติกาหรือกฎเกณฑ์แบบใหม่ในการดำรงชีวิต” ของตนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของขบวนการภายใต้บริบททางสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนไปอย่างสำคัญ เป็นการเปลี่ยนแปลงจาก “ขบวนการประชาชน” ซึ่งมีกลุ่มหรือองค์กรประชาชนซึ่งก่อตัวจากสภาพปัญหาของตนโดยการประสานความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นองค์ประกอบหลักมาเป็น “ภาคประชาสังคม” ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มองค์กร และเครือข่ายใหม่ๆ จำนวนมาก ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรกึ่งรัฐซึ่งตั้งขึ้นใหม่

2.1 ตัวอย่างการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ มีดังนี้

1) การเคลื่อนไหวเรียกร้องของกลุ่มสมัชชาคนจนคือกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนปากมูล ซึ่งเริ่มโครงการใน พ.ศ.2534 และเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2537 ประเด็นการเคลื่อนไหวเรียกร้อง เกิดจากรัฐไม่สามารถจ่ายค่าชดเชยให้คุ้มกับความสูญเสียของผู้ที่ได้รับผลกระทบ

2) ชุมชนไม้เรียงในภาคใต้ ที่รวมกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนแทนการเรียกร้องจากรัฐ ซึ่งเริ่มต้นจากการแก้ปัญหาราคายางพาราตกต่ำด้วยตนเอง (สุวิดา ธรรมมณี วงศ, 2544 : 7)

3) เหตุการณ์วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม 2516 ช่วงนั้นนักศึกษาประชาชนพากันเรียกร้องรัฐธรรมนูญเพื่อกลับไปปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีการเดินขบวนครั้งยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปรวมกันที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และพระบรมรูปทรงม้า ตลอดจนถึงถนนราชดำเนินในกรุงเทพมหานคร การรวมกลุ่มกันประท้วงในสังคม

4) การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม บ้านกรูด พ.ศ. 2540 การปรากฏตัวของโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า ณ หมู่ที่ 9 บ้านโคกตาหอม ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์หรือเรียกกันว่า โรงไฟฟ้าหินกรูด ของบริษัทยูเนี่ยนเพาเวอร์ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของบริษัทสหยูเนี่ยน จำกัด (มหาชน)

เป็นโครงการที่ไม่ได้รับความร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วมของประชาชนรวมถึงความไม่โปร่งใสและไม่ชอบธรรมของข้อมูลที่ปรากฏหลายประการ เช่น รายได้ของชุมชน การสำรวจธรรมชาติในเรื่องปะการัง เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังปรากฏในเรื่องการได้มาซึ่งที่ดินที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในการก่อสร้างโรงไฟฟ้า แสดงให้เห็นถึงความไม่พร้อมในการจัดหาที่ดินในการก่อสร้างโรงไฟฟ้า เป็นต้น ชาวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มองว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จะเป็นปัจจัยสำคัญในการทำลายฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และฐานทรัพยากรส่งผลต่อความหลากหลายของอาชีพชาวประจวบคีรีขันธ์จึงเกิดการรวมตัวขึ้นมาต่อต้านคัดค้านโครงการดังกล่าวไม่ให้เกิดขึ้น

5) ในปี 2552 เกิดการชุมนุมของกลุ่มชาวบ้านและกลุ่มอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดระยองและพื้นที่ใกล้เคียงว่า ในช่วงเช้ากลุ่มผู้ชุมนุมได้เดินทางมาชุมนุมบริเวณสี่แยกเนินสำลี ใกล้ศูนย์ราชการจังหวัดระยอง โดยได้มีการตั้งเวทีปราศรัย บริเวณกลางถนนสายบายพาสเนินสำลี พร้อมมีแกนนำขึ้นปราศรัยถึงการชุมนุมประท้วงในครั้งนี้ เนื่องจากชาวบ้านไม่ต้องการให้มีการขยายโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น โดยการชุมนุมในครั้งนี้คาดว่าจะยืดเยื้อ ถึง 3 วัน เพื่อรวบรวมรายชื่อ เพื่อยื่นคัดค้านการขยายโรงงานอุตสาหกรรม

จากเหตุการณ์ที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น การรวมกลุ่มของภาคพลเมืองแต่ละกลุ่มนั้นเป็นกลุ่มที่มาจากคนในชุมชนหรือกลุ่มนักศึกษาที่มีความคิดเห็น วัตถุประสงค์ตรงกัน มารวมตัวกันเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมให้กับกลุ่มของตนแต่ละกลุ่มจะมีแนวทางในการต่อสู้ที่แตกต่างกันไป สาเหตุหลักเกิดจากการได้รับผลกระทบของการทำงานภาครัฐ ภาคเอกชน และกลัวว่าหากไม่ออกมาเรียกร้องหรือคัดค้าน จะส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ในอนาคต จึงต้องออกมาขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นตามที่กลุ่มตนเองต้องการในการเรียกร้องของแต่ละกลุ่มนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าภาคพลเมืองในปัจจุบันมีความสามารถและมีบทบาทอย่างมากในการสร้างความเปลี่ยนแปลงต่างๆได้ ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องในสิ่งที่ตนเองควรจะได้รับ

ประเด็นที่ 3 สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของภาคพลเมือง

ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศไทยมักเป็นการเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐ รวมทั้งองค์กรเหนืออำนาจรัฐที่ดำเนินนโยบายส่งผลกระทบต่อสังคม ชุมชน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยก่อนหน้ายุค 14 ตุลาคม 2516 การแสดงออกของ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีไม่มากนัก มีการเดินประท้วง จำนวน 11 ครั้ง เท่านั้น แต่ ช่วงยุคหลัง 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมาปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมเพิ่มมากขึ้น โดยได้มีกลุ่มคนหลากหลายชนชั้น หลากหลายอาชีพ ออกมาเดินขบวนประท้วง มีองค์กร มวลชนใหม่ๆ จัดตั้งขึ้น ซึ่งตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2521 การเดินประท้วง 42 ครั้ง เพิ่มเป็น 107 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2533 ในปี 2536 ถึง 2538 จำนวน 1,493 ครั้ง (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2541 : 33-34, 39) และปัจจุบันช่วง พ.ศ. 2540 ถึง 2550 มากกว่าจำนวน 2,500 ครั้ง (สายฝน น้อยทิด , 2550 : 48-72) กล่าวได้ว่าสังคมไทยในปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีพื้นที่ในการ แสดงออกทางการเมืองมากขึ้น

ดังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองมาก เมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมาของ ประเทศไทย โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้สนับสนุนให้ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเรียกร้อง ต่อรัฐ สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และที่สำคัญเปิดโอกาสให้ ประชาชนมีสิทธิชุมนุมเคลื่อนไหวคัดค้านการดำเนินงานของรัฐ ซึ่งสอดคล้องในมาตรา 44 ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชนนั้นมีความชอบธรรมตามหลักกฎหมาย สูงสุดแห่งรัฐและในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้ บัญญัติในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยส่วนที่ 11 เสรีภาพในการชุมนุม และการสมาคม มาตรา 63 (เสรีภาพในการชุมนุม) กล่าวว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการ ชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดย อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อ คัดกรองความสงบของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยใน ระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550)

ส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน มาตรา 66 (สิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นและ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม) กล่าวว่า บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือ ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา

และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 76 (สิทธิอนุรักษ์ บำรุงรักษา และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ) กล่าวว่า สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อม ที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

เมื่อประชาชนมีสิทธิและมีส่วนสำคัญในการปกครองตนเองมากขึ้น ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมย่อมมีเพิ่มขึ้น สิ่งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการเรียกร้องสิทธิความเป็นพลเมืองที่ดีตามรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยที่ว่า “ประชาธิปไตยคือการปกครองของประชาชนโดยประชาชน เพื่อประชาชน” (ตามคติพจน์ของ อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln ค.ศ. 1809 ถึง 1865) อดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา) เนื่องจากประชาชนพลเมือง (Citizen) เป็นทั้งเจ้าของอำนาจปกครอง เป็นผู้ใช้อำนาจและปัจจุบันในภาคประชาชน ถือได้ว่าได้มีการตื่นตัวที่จะเรียกร้องสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ตนพึงได้รับ โดยพยายามให้รัฐเข้ามาสนใจ ส่งเสริม ดูแลเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและตอบสนองความต้องการของส่วนรวม ซึ่งภายใต้เงื่อนไขของการรวมกลุ่มการเคลื่อนไหวทางสังคมอาจเกิดขึ้นมาจากขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนมาก เป็นต้น (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนหรือท้องถิ่นอย่างรุนแรงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากเหตุการณ์การประท้วงต่อต้านการดำเนินโครงการบ้านพักตุลาการ เป็นอีกหนึ่งโครงการที่ทวนกระแสสิทธิของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ที่รองรับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิแก่ประชาชนไว้ 2 แนวทางด้วยกัน คือ การร่วมแสดงความคิดเห็น วิธีประชาธิปไตย และวิธีการลงประชามติ นอกจากนี้จะเห็นว่า การดำเนินโครงการต่างๆ ของภาครัฐ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้แนวทางการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้น หรือไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นความต้องการอย่างเต็มที่และต่อเนื่อง ภายหลังจากการดำเนินการมักเกิดปัญหายุ่งยากและ

การร้องเรียนจากประชาชนอยู่เสมอ ดังกรณีเช่นเดียวกับพื้นที่ป่าดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งขาดการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองในการประเมินผลกระทบเรื่องสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดเหตุการณ์ทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพเกิดขึ้น โดยมีการรวมตัวของภาคพลเมืองเพื่อใช้สิทธิในการปกป้องผืนป่า

ประเด็นที่ 4 สาเหตุการรวมกลุ่มของภาคพลเมืองในการทวงคืนผืนป่า

ดอยสุเทพ

ในอดีตพื้นที่เชิงดอยสุเทพได้เป็นพื้นที่ของเขตทหารพื้นที่ดังกล่าวใช้สำหรับเป็นสถานที่สำหรับฝึกซ้อมยิงปืนใหญ่ในสมัยก่อน ทุกคนรู้ว่าตั้งแต่เชิงเขาไปเป็นเขตป่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นจึงไม่มีใครกล้าบุกรุกพื้นที่ แต่ทางกรมป่าไม้เชียงใหม่ได้มีการเสนอโครงการเพื่อย้ายสถานที่ปฏิบัติงานจากย่านเจริญประเทศไปประจำการบริเวณเชิงดอยสุเทพ จึงได้ทำการขอใช้พื้นที่กับทางทหารประมาณ 1,600 ไร่ แต่ทางทหารไม่อนุมัติส่งผลให้โครงการดังกล่าวถูกยกเลิกไป ต่อมาในปี 2540 ได้มีการแบ่งพื้นที่ให้แกกรมป่าไม้ ศาลยุติธรรม และทหารโดยศาลยุติธรรมได้พื้นที่ประมาณ 147 ไร่ ทางศาลยุติธรรมได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้พื้นที่กับทางทหารโดยจะนำพื้นที่มาสร้างเป็นบ้านพัก ทางทหารจึงไม่อนุญาตให้สร้างส่งผลให้เรื่องยืดเยื้อมาเป็นเวลา 7 ปี ในปี 2547 ทางศาลได้ดำเนินการขอใช้พื้นที่กับทางทหารอีกครั้ง จนในที่สุดทหารก็อนุมัติพื้นที่ดังกล่าวแก่ศาล เมื่อมีการเริ่มต้นโครงการเกิดขึ้นประชาชนซึ่งเป็นทีมนักปั่นจักรยานรอบๆเชิงดอยสุเทพได้พบเห็นถึงความผิดปกติ เนื่องจากมีการตัดต้นไม้จำนวนมากในบริเวณเชิงดอยสุเทพ และมีการนำรถแบคโฮเข้าไปไถในพื้นที่ดังกล่าว ประชาชนที่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ได้มีการรวมตัวกันโดยใช้ร่มบินขึ้นไปสำรวจเหตุการณ์ดังกล่าว พบว่ามีการตัดต้นไม้และไถพื้นที่ที่เกิดขึ้นได้ดำเนินการทำหนังสือร้องเรียนไปที่อุทยานในเดือนเมษายน 2558 อุทยานจึงส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบปรากฏว่าพื้นที่นั้นไม่ใช่เขตอุทยาน เพราะพื้นที่ของเขตอุทยานจะแบ่งเป็นครึ่งบน แต่ส่วนครึ่งล่างจะเป็นของเขตทหารซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 25,000 สาเหตุดังกล่าวทำให้ภาคพลเมืองในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ได้เกิดการเคลื่อนไหวโดยการคัดค้านต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเริ่มขึ้นในปี 2559 เริ่มปลุกกระแสทางโซเชียลมีเดียผ่านสื่อหลายช่องทาง เช่น Facebook สถานีวิทยุ cm 108 เป็นต้น

เมื่อเรื่องดังกล่าวได้ไปถึงสำนักงานศาลจึงได้มีการออกมาชี้แจงโดยศาลชี้แจงว่าศาลได้ทำถูกกระบวนการขั้นตอนตามกฎหมาย โดยทำการขอพื้นที่ราชพัสดุจากกรมธนารักษ์อย่างถูกต้อง ส่งผลให้สำนักข่าวไม่มีการนำเสนอเรื่องราว มีแต่เพียงกลุ่มอนุรักษ์รักษ์ธรรมชาติในจังหวัดเชียงใหม่รวมตัวกันเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมแก่ธรรมชาติที่สูญเสียไป ประกอบไปด้วยกลุ่มชมรมอนุรักษ์นก มูลนิธิสืบสาน ในระยะเริ่มแรกมีเพียงแค่ 2 ถึง 3 กลุ่มที่เข้ามาร่วมเพื่อช่วยปลูกกระแสด แต่ทางศาลก็ยังคงดำเนินการก่อสร้างมาอย่างต่อเนื่องจนใกล้เสร็จสมบูรณ์ ได้มีภาพปรากฏออกมาเพิ่มเติมซึ่งเป็นภาพที่ถูกถ่ายจากเครื่องบิน ปรากฏเด่นชัดว่าบ้านพักได้ก่อสร้างล้ำเข้าไปในเขตพื้นที่ป่าดั้งเดิม ภาคพลเมืองจึงเห็นพ้องกันว่า เป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำถึงแม้จะถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมายก็ตาม เพราะถือเป็นการตัดไม้ทำลายป่าและการก่อสร้างดังกล่าวอยู่ในพื้นที่ที่เสี่ยงให้เกิดอันตรายทั้งด้านน้ำป่าไหลหลาก ไฟป่า ดินโคลนถล่ม และปัญหาหมอกควัน ทำให้ภาคพลเมืองสนใจต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและพอทราบเรื่องราวพื้นที่ดังกล่าวเป็นของสำนักงานศาล ทำให้เกิดความไม่พอใจเกิดขึ้นจึงเกิดการรวมตัวกันของภาคพลเมืองและองค์กรประมาณ 16 องค์กรอีกครั้ง ในวันที่ 24 มีนาคม 2561 เริ่มการประชุมครั้งแรกที่หอประชุมสนามกีฬา 700 ปี ถือเป็นจุดเริ่มต้นในช่วงแรกที่มีการรวมกลุ่มและเริ่มดำเนินการคัดค้านกันมาตลอด จนในที่สุดทางทหารได้เรียกแกนนำเข้าไปพูดคุยถึงเรื่องที่เกิดขึ้นถึง 2 ครั้ง และได้ข้อสรุปว่าพื้นที่แนวเขตป่าที่ได้ล้ำเข้าไปคือบริเวณที่สร้างคอนโดจำนวน 9 หลัง และบ้านพักจำนวน 45 หลัง เป็นแนวเขตป่าดั้งเดิม

สาเหตุดังที่กล่าวมาข้างต้นจึงเกิดการเคลื่อนไหวของภาคเมืองในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เกิดขึ้น เพื่อคัดค้านการก่อสร้างบ้านพักศาลที่รุกล้ำเข้าไปในแนวพื้นที่ป่าไม้ ทำให้เกิดความเสียหายแก่ธรรมชาติเป็นอย่างมากและไม่มีการชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงโครงการดังกล่าว ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่ประชาชนเชียงใหม่เป็นอย่างมาก เนื่องจากประชาชนเชียงใหม่หวงแหนและรักดอยสุเทพเป็นอย่างมาก การกระทำดังกล่าวถือเป็นการกระทำที่ผิดจารีตประเพณีของชาวล้านนา เพราะดอยสุเทพถือเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจและวัฒนธรรมที่ควบคู่กับชาวเชียงใหม่มา 700 กว่า ประชาชนเชียงใหม่จึงมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะดอยสุเทพเพราะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนอยู่แล้วซึ่งทำให้เห็นถึงพลังของภาคพลเมืองในการเข้ามาร่วมคัดค้านจำนวนมากทั้งด้านโซเชียลมีเดียและการเข้าร่วมชุมนุมตามสถานที่ที่นัดหมาย

ประเด็นที่ 5 รูปแบบการเคลื่อนไหว ต่อสู้ และยุทธวิธีของขบวนการทางสังคม

การดำเนินการต่อสู้ทางภาคพลเมืองและองค์กรต่าง ๆ เป็นไปด้วยความวุ่นวายเกี่ยวกับเรื่องเอกสารต่าง ๆ ซึ่งต้องรวบรวมเพื่อเป็นหลักฐานในการคัดค้าน ทางภาคพลเมืองได้ดำเนินการขอเอกสารกับทางกรมธนารักษ์ แต่ทางกรมธนารักษ์ไม่ให้ความร่วมมือในเรื่องของเอกสาร เหตุเพราะทางกรมธนารักษ์เองก็เห็นว่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับศาล ซึ่งได้ปิดให้ไปขอกับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่กลับถูกปฏิเสธเช่นกันเนื่องจากทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่ทราบเรื่องใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้มากนัก เพราะทุกฝ่ายกลัวที่จะมีปัญหากับทางศาล จะมีแต่กลุ่มของภาคพลเมืองและองค์กรเล็ก ๆ ที่อยากจะต่อสู้กับเรื่องที่เกิดขึ้น ถ้าหากภาคพลเมืองปล่อยเรื่องนี้ไปฝ่ายรัฐก็จะรูล้ำไปเรื่อย ๆ ภายหลังจากเหตุการณ์ที่เกิดภาคพลเมืองได้มีการเจรจาเพื่อหาข้อยุติต่อสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อคัดค้านการดำเนินการก่อสร้างบ้านพักศาลอุทธรณ์ภาค 5 โดยภาคพลเมืองมีแนวทางในการต่อสู้โดยแบ่งตั้งนี้การบินขึ้นสำรวจโดยใช้ร่มบินของผู้เห็นเหตุการณ์ครั้งแรก การรวมกลุ่มเพื่อนำหลักฐานเข้าชี้แจงกับศาล การเผยแพร่สถานการณ์ดังกล่าวสู่สาธารณะชนเพื่อให้ทราบโดยทั่วกัน เป็นต้น ดังนั้นผู้ศึกษาจึงวิเคราะห์ถึงรูปแบบการเคลื่อนไหว ต่อสู้ และยุทธวิธีของขบวนการทางสังคมของ “กลุ่มเชียงใหม่เขียว สวย หอม” สามารถลำดับแนวทางการต่อสู้ได้ดังนี้

5.1 การต่อสู้ของภาคพลเมืองโดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

ภาคพลเมืองได้กระทำการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย ทั้งทาง Line, Facebook เป็นสื่อในการกระจายข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ประชาชนภายนอกได้รับรู้ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีการตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายรวมทั้ง 16 องค์กร ถือเป็นการรวมกลุ่มที่มีนักอนุรักษ์ค่อนข้างหลากหลายอาชีพ อาทิเช่น กลุ่มรักแม่ปิง กลุ่มรักแม่ข่า กลุ่มรักชดอยสุเทพ เชียงใหม่เขียวสวยหอม และอีกหลากหลายองค์กร แต่ละองค์กรจะรณรงค์ในส่วนองค์กรของตัวเองในรายละเอียดที่ลึกลงไป ซึ่งขณะนี้ทางคณะกรรมการเกี่ยวกับด้านการปลูกต้นไม้หรือนักอนุรักษ์ป่าได้เข้ามามีส่วนร่วม ส่งผลให้การรวมกลุ่มมีขนาดค่อนข้างใหญ่พอสมควร ถือเป็นการรวมตัวกันครั้งแรกของกลุ่มอนุรักษ์เชียงใหม่ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด สาเหตุเนื่องจากมีความคิดเห็นต่อเรื่องดังกล่าวซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับหรือไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่เกิดขึ้น ฉะนั้น ทั้งหมดนี้คือพลังที่ภาคพลเมืองได้ดำเนินการต่อสู้มาจนถึงตอนนี้ เป็นพลังที่เราได้รับมาทั้งหมดและรวมกันเป็นเครือข่ายใหญ่ เพราะฉะนั้น สิ่งที่ภาคพลเมืองจะนำไปสู้กับทางศาลได้ก็คือการสื่อสารข้อมูลผ่านทางกระแสร่วมโซเชียลมีเดีย โดยข้อมูลที่ทางภาคพลเมืองจะสื่อผ่านโซเชียลมีเดีย มีดังนี้

1. ทางศาลได้กระทำการที่ผิดจารีตประเพณีและลบลู่ต่ออยุธยา ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาเป็นศูนย์รวมด้านจิตใจของคนเชียงใหม่

2. ทางศาลไม่ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของในหลวง กล่าวคือ การรักษาผืนป่า รักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของป่าให้อุดมสมบูรณ์ โดยได้ทำการตัดต้นไม้ ทำลายผืนป่า

3. กระแสนุรักษ์ตอนนี้กำลังมาแรงมากตั้งแต่ข่าวเรื่องเสียดำประชาชนต่างให้ความสนใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ เพราะฉะนั้น กระแสรักป่าหรือการอนุรักษ์ป่าจึงเป็นเหตุจูงใจที่สำคัญมาก ดังนั้นทางภาคพลเมืองจะไม่สู้ด้วยกฎหมาย แต่จะสู้ด้วยหลักการแห่งความถูกต้องโดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม

5.2 การต่อสู้โดยการเจรจาและการเคลื่อนไหวด้วยการชุมนุมคัดค้าน

ภายหลังจากการเจรจาระหว่างภาคพลเมืองและทางกองทัพเรียบร้อย ได้มีการเริ่มชุมนุมคัดค้านกันครั้งแรกอย่างเป็นทางการในวันที่ 29 เมษายน 2561 ณ บริเวณประตูท่าแพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ สถานการณ์ชุมนุมครั้งนี้มีภาคพลเมืองให้ความสนใจเข้าร่วมมากถึง 4,000 คน โดยเริ่มต้นขบวนการชุมนุมคัดค้านตั้งแต่ประตูท่าแพแล้วเดินเท้าไปถึงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ โดยสัญลักษณ์ในการชุมนุมคือใช้ริบบิ้นสีเขียว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้ทางรัฐบาลมีท่าทีที่สนใจการเคลื่อนไหวดังกล่าว เนื่องจากเป็นรัฐบาลภายใต้การปกครองของทหารจึงไม่เคยมีปรากฏการณ์ในการเคลื่อนไหวของประชาชนเกิดขึ้น แล้วกระแสในการคัดค้านค่อนข้างรุนแรงทางรัฐบาลจึงส่งรัฐมนตรีเข้ามาทำการเจรจาเพื่อยุติการเคลื่อนไหว จึงได้ข้อตกลงดังนี้

1. บ้านพักที่ได้สร้างขึ้นนั้นจะต้องไม่มีผู้อยู่อาศัยไปอาศัยอยู่เด็ดขาด

2. ให้ทำการก่อสร้างบ้านพักจนแล้วเสร็จ เพื่อส่งมอบเรื่องให้ทางฝ่ายกรมธนารักษ์ได้ดำเนินการต่อไปอย่างถูกต้อง

3. ต้องจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อหาแนวทางแก้ไขว่าควรจะทำกรรื้อหรือไม่

5.3 การต่อสู้โดยใช้เรื่องของความเชื่อทางด้านสังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณี

ภาคพลเมืองมีแนวทางในการต่อสู้กับรัฐบาลโดยอาศัยหลักความชอบธรรม เช่น กรณีที่ภาคพลเมืองเห็นว่าสิ่งที่รัฐบาลทำเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิด ภาคพลเมืองไม่สามารถใช้เหตุผลในเชิงกฎหมายได้และมีอาจจะสู้กับทางศาลได้ ฉะนั้น ภาคพลเมืองจึงใช้เหตุผลว่าต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นเรื่องของสังคม เป็นเรื่องของความเชื่อ เนื่องจากอยุธยา

เทพเป็นศูนย์รวมของจิตวิญญาณของคนเชียงใหม่ การกระทำที่ทางศาลได้กำลังกระทำเช่นนี้ทางภาษาเหนือเรียกว่า “ชืด” หรือ “ชืดหลวง” หรือเป็นการกระทำที่อ้อมงอคล้ายเปรียบเสมือนการที่ชายหนุ่มไปจับมือหญิงสาวแล้วผิตผีถือเป็นการกระทำที่ไม่ดี ในการเปรียบเปรยในด้านนี้ก็จะยกตัวอย่างเปรียบเทียบได้เช่น การที่ไปขุดที่ดิน ถมลำธาร หรือไปโค่นต้นไม้ใหญ่ล้วนเป็นการกระทำที่ไม่ดี ฉะนั้น ภาคพลเมืองจึงอาศัยหลักการที่ว่าดอยสุเทพเป็นศูนย์รวมของจิตวิญญาณของคนเชียงใหม่ ซึ่งจะมาทำแบบนี้ไม่ได้ถือเป็นการลบหลู่อย่างยิ่ง

ดังนั้น ภาคพลเมืองจึงทำการต่อสู้ด้วยการใช้หลักเกณฑ์ทางด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจารีตประเพณี แม้กระทั่งคณะกรรมการที่ทางภาคพลเมืองตั้งขึ้นมาซึ่งมีนักวิศวกร ทางด้านนักวิศวกรให้เหตุผลว่าการที่ทางศาลได้ไปสร้างบ้านในพื้นที่บริเวณเชิงดอยสุเทพซึ่งมีความชัน ไม่เหมาะสมที่จะทำการปลูกสิ่งก่อสร้างอีกทั้งเป็นอันตรายด้านการพักอาศัย ไฟป่า และน้ำป่าไหลหลาก เพราะฉะนั้น เหตุผลทางวิศวกรพอจะเป็นแนวทางและหลักการดูมีเหตุผล ทำให้ภาคพลเมืองสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งการชุมนุมคัดค้านขึ้นมาได้ โดยใช้เหตุผลดังกล่าวเพื่อทำการทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพกลับคืน ในช่วงแรกของการต่อสู้ทางภาคพลเมืองได้นำเอาเหตุผลไปอ้างอิงกับทางศาลเพื่อต่อสู้กับทางศาล กล่าวคือ ในด้านวิศวกรคือการก่อสร้างในพื้นที่ ๆ ไม่สมควรจะทำการปลูกสิ่งก่อสร้างคือบ้านพักในพื้นที่ตรงดังกล่าว ภาคพลเมืองเห็นสมควรที่จะต้องรื้อถอนออก ซึ่งในตอนแรกทางองค์กรภาคพลเมืองมีแนวความคิดว่าทางศาลจะยอมต่อข้อเสนอแนะดังกล่าวตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2561 แต่กลับปรากฏว่าทางศาลซึ่งเป็นสถาบันที่ยิ่งใหญ่และเป็นที่น่าเกรงใจ ไม่ว่าจะป็นนายกรัฐมนตรีได้พยายามที่จะช่วยยื้อเรื่องดังกล่าวไว้ด้วยเช่นกัน เมื่อถึงเวลาครบสัญญาในการก่อสร้างเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2561 ทางภาคพลเมืองก็มีความหวังว่าทางศาลจะส่งเรื่องต่อให้แกกรมธนารักษ์เพื่อที่จะให้ประชาชนได้เข้าไปฟื้นฟูผืนป่าที่ถูกทำลายไป แต่ปรากฏว่าทางศาลได้ทำการยื้อเรื่องไว้แก่ทางกรมธนารักษ์และต่อสัญญาไปเรื่อย ๆ จนถึงตอนนี้ทางศาลก็ยังต่อสัญญาออกไป ส่งผลให้ไม่มีใครสามารถเข้าไปกระทำการอะไรใด ๆ ในพื้นที่ดังกล่าวได้

5.4 การต่อสู้โดยการใช้พลังของภาคพลเมืองเข้าสู่

ภาคพลเมืองให้เหตุผลว่าการชุมนุมคัดค้านในครั้งนี้ไม่ใช่เรื่องของนักการเมือง แต่การชุมนุมในครั้งนี้ไม่มีสีและไม่เกี่ยวข้องกับใด ๆ กับการเมืองทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ทางฝ่ายทหารอนุญาตให้ภาคพลเมืองจัดการชุมนุมคัดค้านและทำการดำเนินการชุมนุมต่อไปได้ ฉะนั้น การ

ที่จะเข้ามาชุมนุมได้ต้องมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การทวงคืนผืนป่าดอยสุเทพ การชุมนุมในครั้งนี้จะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองหรือสีเสื้อใด ๆ ทั้งสิ้น ภาคพลเมืองจะเป็นกลางและจะดำรงจุดเด่นหรือจุดยืนขององค์กร คือการไม่นำเรื่องพรรคการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะทางองค์กรของภาคพลเมืองเป็นการรวมกลุ่มสำหรับคนที่รักป่าเท่านั้น ถือเป็นจุดเด่นขององค์กรที่คอยสนับสนุนและเป็นพลังขับเคลื่อนให้องค์กรนี้จึงไม่มีเบื้องหลังและไม่มีคนคอยชักใยถือเป็นองค์กรที่บริสุทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ได้ยกมาเป็นสาเหตุดังกล่าวไว้ข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณด้านนิเวศวิทยา รวมไปถึงด้านวิศวกรรม ทุกสิ่งที่ภาคพลเมืองได้กล่าวมานั้นชี้ให้เห็นได้ว่าทางศาลได้กระทำการทุกอย่างในสิ่งที่ผิด ถึงแม้ทางศาลจะอ้างสิ่งที่กระทำถูกหลักกฎหมายก็ตาม

ในวันที่ 6 พฤษภาคม 2561 ภาคพลเมืองได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อหาแนวทางการแก้ไข โดยมีภาคพลเมืองร่วมกับฝ่ายรัฐบาลบางส่วน คือ ธารักษ์ วิชะโยธา และนักวิชาการเข้ามาร่วมด้วย เพื่อหาทางออกร่วมกันว่าจะทำการรื้อถอนได้อย่างไรในระยะเวลาประมาณ 2 เดือน ภาคพลเมืองจึงได้ข้อสรุปหลังการหาแนวทางแก้ไข กล่าวคือ คณะกรรมการจะรวมกำลังเพื่อยื่นข้อเสนอไปยังรัฐบาลเพื่อทำการพิจารณาในเรื่องของบ้านพักตุลาการทั้ง 45 หลัง ซึ่งเห็นสมควรชัดเจนว่าจะรื้อถอนทันที ส่วนคอนโด 9 หลัง ที่สร้างรองลงมาก็เห็นควรที่จะให้รื้อถอนในลำดับถัดไป แต่ปัจจุบันนี้มีหลักฐานว่าทางศาลได้มีการส่งคนเข้าไปอาศัยอยู่แล้ว แต่ทางศาลปฏิเสธว่าได้ส่งคนเข้าไปอยู่ก่อนเกิดการเจรจา

ในวันที่ 6 พฤษภาคม 2561 จึงทำให้เกิดปัญหากระหน่ำระหว่างทางฝ่ายศาลและภาคพลเมือง เนื่องจากข้อตกลงที่รัฐบาลให้ไว้ไม่ได้กระทำตามเงื่อนไข ถ้าหากทางศาลยังไม่ส่งคืนพื้นที่ให้กับภาคพลเมืองและหากยังคงยืนกรานแบบนี้ทางฝ่ายภาคพลเมืองก็จะเข้าไปพื้นที่ตรงนั้นไม่ได้ ไม่สามารถเข้าไปยังสถานที่ตรงนั้นได้เพราะจะต้องทำการแลกบัตร ทางฝ่ายศาลต้องการที่จะยื้อเรื่องนี้จนกว่าภาคพลเมืองจะหมดกำลังและล้มเลิกการต่อสู้ในครั้งนี้ไปในที่สุด แต่เนื่องจากดอยสุเทพเป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณของประชาชนคนเชียงใหม่เป็นสิ่งที่ประชาชนยอมไม่ได้ ฉะนั้นการที่ภาคพลเมืองได้รวมตัวกันขึ้นมาเพื่อหาหนทางในการต่อสู้กันต่อไปหรือหาทางให้ทางศาลทำตามสัญญาที่ให้ไว้ให้ได้ โดยมีระยะเวลาที่กำหนดคือในปลายเดือนสิงหาคม 2561 นี้ ภาคพลเมืองจะทำการเคลื่อนไหวอีกครั้งประมาณวันที่ 26 สิงหาคม 2561 เพื่อให้รัฐบาลทำตามสัญญาและให้ทำการรื้อถอนบ้านพักทั้ง 45 หลัง พร้อมคอนโดอีก 9 หลัง เพื่อให้ได้ป่าที่สมบูรณ์กลับคืนมา

ประเด็นที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นแกนนำในการคัดค้านและทวงคืนผืนที่ป่าดอยสุเทพ หลังจากที่ได้ทราบกระบวนการในการเคลื่อนไหวของภาคพลเมืองซึ่งประกอบไปด้วยภาคพลเมือง กลุ่มอนุรักษ์ และองค์กรต่างๆ ในการรวมตัวกันเพื่อต่อต้านการกระทำที่ไม่ถูกต้องดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งทางภาคพลเมืองได้มีความคิดเห็นตรงกันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและอาจจะเกิดขึ้นกับในพื้นที่อื่นๆอีก ซึ่งมี 2 แนวทางดังนี้

6.1 การทำประชาพิจารณ์จากประชาชน ควรมีการทำประชาพิจารณ์ควรจัดให้ได้รับความคิดเห็นจากประชาชนทุกหมู่เหล่า และทำในวงกว้างเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สะท้อนความคิดเห็นจากประชาชนอย่างแท้จริง ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งที่มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก และการทำประชาพิจารณ์นี้ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในปัญหาสำคัญที่มีข้อให้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ควรมีโอกาสรับทราบข้อมูลโดยละเอียด เพื่อแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลต่อโครงการหรือนโยบายนั้น ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม

6.2 การวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) หากรัฐบาลมีโครงการหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมควรมีการทำ EIA เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนได้ทราบ เพื่อเป็นทางเลือกในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการตัดสินใจของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา อาชวนิจกุล และอนุชาติ พวงสำลี. (2542). ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชูชัย ศุภวงศ์. (2557). ความหมายของการเคลื่อนไหวของภาคพลเมือง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ. (2542). “การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน” วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. (ม.ป.ท.)

- ไชยรัตน์ เจริญสินโอรส. (2545). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิภาษา.
- นภาพร อติวานิชยพงศ์. (2549). แรงงานภาคอุตสาหกรรมกับการเรียนรู้และต่อสู้
เพื่อสวัสดิการ. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.
- บุญเรือง เนียมหอม. (2556). เครือข่ายเชียงใหม่เขียว สวย หอม. เชียงใหม่เขียวสวย.
(ม.ป.ป.).
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2541). การเมืองบนท้องถนน 99 วัน สมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์
การเดินขบวน ชุมนุมประท้วงในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิจัยและผลิต
ตำรา : มหาวิทยาลัยเกริก.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม.
เชียงใหม่ : มูลนิธิไฮน์ริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้.
- พิภพ ธงไชย. (2546). ความเคลื่อนไหวของมวลชน การเคลื่อนไหวของประชาชน.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- สายฝน น้อยहित. (2550). ประชาสังคม. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.
2550. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุวิตา ธรรมมณีวงศ์. (2544). การเคลื่อนไหวทางสังคม. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2, 32-54.
- Lyman, Ford M. (1955). Social Movement: Critics, Concepts, Case Studies.
London : Macmillan.